

Analysis and Typology of the Concept of Identity in Cultural-Historical Relics with a Look at UNESCO and ICOMOS Documents

Fazeh Rahimi¹ , Alireza Razaghi²

Type of Article: **Research**

Pp: 371-395

Received: 2024/03/05; Revised: 2024/05/04; Accepted: 2024/05/05

 <https://doi.org/10.61882/PJAS.1023>

Abstract

Identity is one of the concepts that has a wide meaning in humanities. In recent years, the issue of identity has become more important in the face of globalization. Therefore, the identity of cultural-historical relics with different concepts has been the subject of many international documents, including the Scientific and Cultural Educational Organization of the United Nations, UNESCO and the International Council of Monuments and Sites, ICOMOS. How the concept of identity has been considered in international documents related to cultural heritage, such as UNESCO and ICOMOS, is a question that this research addresses. Based on this, in the current research, the characteristics and dimensions of the concept of identity in these documents were examined and related concepts were extracted and analyzed. For this purpose, the identity contained in the mentioned documents was examined from the framework of social sciences. Studies related to social sciences have been used interpretatively and content analysis method to examine international documents. In the content analysis, after a detailed study of the texts, key phrases and codes were extracted and classified into three main categories and ten subcategories. The main categories include identity, identity characteristics and identity dimensions. By analyzing the obtained results, a model for investigating the identity of a cultural-historical relic was explained. According to this model, the identity type of the cultural-historical relics is one of the seven types of identity, which includes three one-dimensional types, three two-dimensional types, and one three-dimensional type. This model is useful in understanding the dimensions and identity aspects of cultural-historical relics. The importance of this model lies in the comprehensiveness of knowledge that is obtained in relation to cultural-historical relics, because the comprehensiveness of knowledge of cultural-historical relics makes it possible to take the most appropriate way to face them.

Keywords: Identity, Cultural-Historical Relics, UNESCO, ICOMOS, International Documents.

1. Ph. D Student of Restoration of cultural and historical objects, Department of Restoration of Cultural and Historical Objects, Faculty of Conservation and Restoration, Iran University of Art, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Department of Restoration and Conservation of Historical Buildings and Urban Fabrics, Faculty of Conservation and Restoration, Iran University of Art, Tehran, Iran (Corresponding Author).

Email: razaghi@art.ac.ir

Citations: Rahimi, F. & Razaghi, A., (2025). "Analysis and Typology of the Concept of Identity in Cultural-Historical Relics with a Look at UNESCO and ICOMOS Documents". *Parseh J. Archaeol. Stud.*, 9(32): 371-395. <https://doi.org/10.61882/PJAS.1023>

Homepage of this Article: <https://journal.richt.ir/mbp/article-1-1023-en.html>

Parseh Journal of Archaeological Studies (PJAS)

Journal of Archeology Department of Archeology Research Institute, Cultural Heritage and Tourism Research Institute (RICT), Tehran, Iran

Publisher: Cultural Heritage and Tourism Research Institute (RICT).

Copyright © 2025 The Authors. Published by Cultural Heritage and Tourism Research Institute (RICT).

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

© The Author(s)

Introduction

In the contemporary century, with the emergence of the new trend of globalization, the main values related to cultural heritage faced emerging social and economic facts as well as sustainable environmental development. On the other hand, industrial developments were another factor that affected the disappearance of many cultures and even previous industries. For this reason, along with the growth of modern industrial society and globalization, sacred landscapes and sites are facing the danger of extinction. So that after the 19th century, we have witnessed the complete decline of some cultures, which have buried with them the knowledge of the location and meaning of the sacred sites and have erased them from our minds. However, there are many areas that still preserve their traditions. Accordingly, the issue of cultural identity has become one of the central issues in modern cultural policies and has become the subject of many international documents in different ways. Therefore, the purpose of this research is: "to explain how the concept of identity in cultural-historical relics is based on UNESCO and ICOMOS documents"

In relation to how to deal with a relic, many documents have been compiled in recent years that have tried to help the protection of historical relics. Here there are questions related to the concept of identity, which are: How is the identity of cultural-historical relics explained in UNESCO and ICOMOS documents? How can the intrinsic and credit dimension of the identity of cultural-historical relics in the documents of UNESCO and ICOMOS be explained? The present research qualitatively answers the questions raised by relying on induction in ICOMOS and UNESCO documents. The content analysis method was used to study the documents. First, the main sentences related to the aforementioned study axes were selected and then the key sentences were extracted from the main sentences. In the next step, key sentences were coded. These codes were determined based on the concepts in the sentences. In the next step, the extracted codes were placed under subcategories and in the final step, the subcategories were classified under the main categories.

In this research, the statistical population includes 15 documents related to UNESCO and ICOMOS, which include regulations, recommendations and international charters from 1956 to 2005

Identified Traces

Based on content analysis in UNESCO and ICOMOS documents, three main categories

have been formed under the title of identity, characteristics of identity, dimensions of identity .

That is, in these documents, attention has been paid to the concept of identity in the subcategories of cultural diversity, diversity of values and assets. In fact, in the documents, the concepts related to the identity characteristics of the cultural-historical relics were extracted, which includes the subset of aesthetic, cultural, social and special characteristics .

A number of extracted codes were placed in the main categories of identity dimensions based on the topic and content. These codes were classified in the subsets of intrinsic dimension, primary credit dimension and secondary credit dimension .

It can be said that the identity of the cultural-historical relics is based on having different dimensions, and the difference in their identity is due to the difference in their dimensions. Therefore, some cultural-historical relics are one-dimensional, some are two-dimensional, and some are three-dimensional. In fact, the effect is the result of the performance of these dimensions .

Based on the said identity dimensions, it is possible to explain a model based on limit cases for a cultural-historical relic. The importance of these limit states is that it makes it easy to understand the identity dimensions of the relics and avoids identifying some identity dimensions. It also guides us to know which part of the identity of the relic is damaged. As a result, it contributes to the pre-studies of conservation and restoration and causes them to be pathological, as a result, identity measures are carried out in such a way as to avoid the identity crisis of the cultural-historical relic.

Conclusion

In cultural-historical relics, the mentioned dimensions in interaction with each other form the identity of the relic. Interaction in identity in one-dimensional relics is formed among the characteristics of the same dimension, and in relics with two-dimensional and three-dimensional identity, the interaction between the characteristics of each dimension is formed with other dimensions. In two-dimensional and three-dimensional cases, it is formed with an intermediate space between its different dimensions. In this space, the identity dimensions of the relic interact with each other to create a common space. This space is actually an intermediate space that is formed between different dimensions of the relic, which is different in each relic according to its unique position. The identity dimensions of the relic interact with each other at the

point of intersection, and this makes each relic express its identity according to which one of the dimensions is closer. Identity development is not the result of a single aspect. Rather, it is a formative thing based on the dialogue of different aspects of the relic. This means that all aspects of the relic are in a mutual relationship and none of these aspects alone can form the identity of the historical-cultural relic.

Acknowledgements

The authors wish to express their sincere gratitude to all those who offered their kind cooperation in the preparation and development of this article.

Observation Contribution

All rights to this article derive from the first author's doctoral dissertation, with the second author actively participating as supervisor and advisor in its writing.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest in this research. They affirm that all scientific and ethical standards have been observed in the writing and preparation of the article and that no funding was received from any governmental body or third party.

واکاوی و گونه‌شناسی مفهوم هویت در آثار فرهنگی-تاریخی با نگاهی به اسناد یونسکو و ایکوموس

فضه رحیمی^I ID، علیرضا رازقی^{II} ID

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۳۹۵-۳۷۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۱۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۶

شناسه دیجیتال (DOI): <https://doi.org/10.61882/PJAS.1023>

چکیده

«هویت» از جمله مفاهیمی است که دارای گستره معنایی وسیعی در علوم انسانی است. موضوع هویت در سال‌های اخیر در تقابل با جهانی‌سازی اهمیت بیشتری یافت؛ از این رو هویت آثار فرهنگی-تاریخی با مفاهیم مختلف موضوع بسیاری از اسناد بین‌المللی از جمله سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد یونسکو و شورای بین‌المللی انبیه و محوطه‌ها ایکوموس بوده است. این که در اسناد بین‌المللی مرتبط با میراث فرهنگی مانند یونسکو و ایکوموس مفهوم هویت چگونه مورد توجه بوده است، پرسشی است که این پژوهش به آن می‌پردازد. بر همین اساس در پژوهش حاضر ویژگی‌های و ابعاد مفهوم هویت در این اسناد مطالعه شد و مفاهیم مرتبط با آن استخراج و تحلیل شدند. به این منظور هویت در اسناد مذکور از چارچوب علوم اجتماعی موضوع مطالعه شد. مطالعات مربوط به علوم اجتماعی به روش تفسیری انجام شد و برای مطالعه اسناد بین‌المللی از روش تحلیل محتوا استفاده شد. در تحلیل محتوا پس از مطالعه دقیق متون جملات کلیدی و کدها استخراج شد و در سه مقوله اصلی و ۱۰ زیرمقوله طبقه‌بندی شد؛ مقوله‌های اصلی شامل: هویت، ویژگی‌های هویت و ابعاد هویت است. از طریق تحلیل نتایج به دست آمده، الگویی برای مطالعه هویت یک اثر فرهنگی-تاریخی را تبیین شد. براساس این الگو گونه‌های اثر یکی از هفت نوع گونه‌های هویتی است که شامل سه نوع گونه‌های تک‌بُعدی، سه نوع گونه‌دو بُعدی و یک نوع گونه‌سه بُعدی است. این الگو در شناخت ابعاد و وجوه هویتی اثر کمک‌کننده است. اهمیت این الگو در همه‌جانبه بودن شناختی است که در ارتباط با اثر به دست می‌آید؛ زیرا همه‌جانبه بودن شناخت اثر باعث می‌شود در برای مواجهه با آن مناسب‌ترین شیوه در پیش گرفته شود.

کلیدواژگان: هویت، آثار فرهنگی-تاریخی، یونسکو، ایکوموس، اسناد بین‌المللی.

فصلنامه علمی مطالعات باستان‌شناسی پارسه
نشریه پژوهشکده باستان‌شناسی، پژوهشگاه
میراث فرهنگی و گردشگری، تهران، ایران

ناشر: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

© حق انتشار این مستند، متعلق به نویسنده(گان) آن است. ۱۴۰۴ © ناشر این مقاله، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری است. این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.

Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0 International license
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

I. دانشجوی دکتری حفاظت و مرمت آثار تاریخی-فرهنگی، گروه مرمت اشیاء تاریخی فرهنگی، دانشکده حفاظت و مرمت، دانشگاه هنر ایران، تهران، ایران.

II. دانشیار گروه مرمت و احیاء بناها و بافت‌های تاریخی، دانشکده حفاظت و مرمت، دانشگاه هنر ایران، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

Email: razeghi@art.ac.ir

ارجاع به مقاله: رحیمی، فضه؛ و رازقی، علیرضا، (۱۴۰۴). «واکاوی و گونه‌شناسی مفهوم هویت در آثار فرهنگی-تاریخی با نگاهی به اسناد یونسکو و ایکوموس». مطالعات باستان‌شناسی پارسه، ۹ (۳۲): ۳۹۵-۳۷۱. <https://doi.org/10.61882/PJAS.1023>

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: <http://journal.richt.ir/mbp/article-1-1023-fa.html>

© The Author(s)

مقدمه

اهمیت هویت و مسائل مرتبط با آن باعث گردید تا از قرن ۱۸ م. بدین سو دغدغه فزاینده‌ای برای ثبت منابع اصیل هنر عامیانه و نیز خلاقیت، به عنوان بیانی از هویت فرهنگی وجود داشته باشد و در پی آن، به شکل‌گیری تلاش‌هایی برای صیانت از نواحی و جوامع سنتی انجامید. این تلاش‌ها ادامه پیدا کرد؛ به طوری که از اواخر قرن ۲۰ م. نیز، کوشش‌هایی به منظور حفظ تنوع فرهنگی و تداوم حضور فرهنگ‌های زنده به عمل آمده است.

پیش از این ارزش‌های اصلی مرتبط با میراث فرهنگی، جنبه علمی و فرهنگی داشتند؛ اما با ظهور گرایش جدید جهانی‌سازی، ارزش‌های مزبور با حقایق نوظهور اجتماعی و اقتصادی و نیز توسعه پایدار زیست‌محیطی روبه‌رو گردیدند؛ درحالی‌که حساسیت در قبال منابع تاریخی، عموماً برقراری دوباره یا همان حفظ وضع موجود را هدف قرار می‌داد. گذار به فرآیند صیانت از دانش سنتی و فرهنگ‌های زنده، مستلزم پذیرش تغییر به عنوان یک پارامتر بنیادین در فرآیند مزبور است. هدف نهایی، تعیین جوهره آنچه باید مراقبت شود، است (یوکیلهتو، ۱۳۸۷: ۳۳۰). از طرفی با نادیده‌گرفتن ویژگی‌های ناملموس اشیاء و با بیشترین تلاش در جهت نگه‌داری و تداوم ویژگی‌های مادی اشیاء می‌تواند آن‌ها را از ویژگی‌هایی که از نظر برخی مردم اهمیت دارند، تهی و بی‌بهره نماید. اشیائی با مفاهیم و اهمیت‌های مذهبی یا آئینی گویاترین مثال است (Clavir, 2002)؛ البته شایان ذکر است که این موضوع فقط در مورد اشیاء آئینی مطرح نبوده و در مورد اشیاء غیرآئینی نیز مشهود است.

حفاظت و مرمت معاصر به علت وجود توانایی داشتن معانی چندگانه، ارزشی فی‌نفسه برای اشیاء قائل است. به همین دلیل در تصمیم‌گیری‌ها باید داشتن معنای چندگانه را به عنوان یک ارزش مدنظر قرار گیرد؛ به طور نمونه، پاک‌کردن ورنی کهنه از روی یک نقاشی باروک عملی است که یکی از تفاسیر آن را برای همیشه نابود می‌کند؛ یا به عبارت دیگر می‌توان گفت یک منبع نمادین برای همیشه نابود شده است (ویناس، ۱۳۹۶: ۱۷۷)؛ بنابراین شناخت کامل و دقیق اثر ضروری است. به این منظور در این پژوهش برای مطالعه اثر مفهوم هویت را به دلیل دربرگرفتن ابعاد مختلف اثر، در نظر گرفته شد تا شناخت کاملی از اثر به دست آید.

باتوجه به گستردگی مباحث هویتی، در پژوهش حاضر از چارچوب، نظریه هویت اجتماعی در مکتب کنش متقابل شیوه دیالکتیک به مطالعه مفهوم هویت پرداخته شد. در این رویکرد هویت اولیه و هویت ثانویه و چگونگی ارتباط آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ بر همین اساس، ابتدا مفهوم هویت در اسناد یونسکو و ایکوموس مورد بررسی قرار گرفت؛ سپس ابعاد و وجوه هویت و نظریه هویت اجتماعی تعیین شد و الگویی طراحی شد که براساس آن می‌توان ابعاد هویت در آثار فرهنگی-تاریخی و حفاظت و مرمت را براساس آن تعیین کرد. در این صورت هرگونه مواجهه و اقدامی مطابقت بیشتری با موجودیت و هویت اثر خواهد داشت.

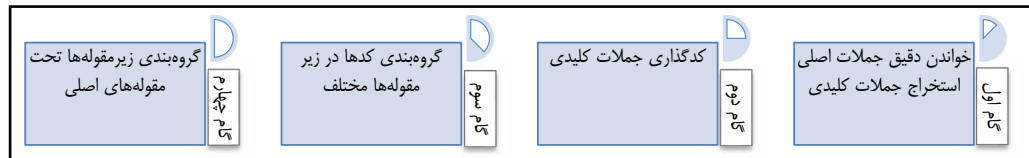
در قرن معاصر با ظهور گرایش جدید جهانی‌سازی، ارزش‌های اصلی مرتبط با میراث فرهنگی با حقایق نوظهور اجتماعی و اقتصادی و نیز توسعه پایدار زیست‌محیطی روبه‌رو گردیدند. از طرفی پیشرفت‌های صنعتی نیز یکی دیگر از عواملی بود که در از بین رفتن بسیاری از فرهنگ‌ها و حتی صنایع پیشین تأثیر گذاشت. به همین دلیل، به موازات رشد جامعه صنعتی مدرن و جهانی‌سازی، منظرها و محوطه‌های مقدس با خطر انقراض مواجه شده و می‌شوند؛ به طوری که پس از قرن ۱۹ م. شاهد زوال کامل برخی فرهنگ‌ها بوده‌ایم که با خود، دانش مربوط به موقعیت و معنای محوطه‌های مقدس را نیز به گور برده‌اند و از اذهان زدوده‌اند. با این همه، مناطقی هستند که هنوز سنن خود را حفظ نموده‌اند، مانند پارک ملی کاکادو در شمال استرالیا که در آن، کوهستانی خوش‌منظر در میان یک دشت، هزاران سال محل سکونت بومیان بوده و هست (یوکیلهتو، ۱۳۸۷:

۹؛ بر همین اساس مسئله هویت فرهنگی در سیاست‌های فرهنگی مدرن به یکی از موضوعات محوری بدل شده است و به صورت‌های مختلف موضوع بسیاری از اسناد بین‌المللی شده است. بر این اساس، آن‌چه گفته شد هدف این پژوهش عبارت است از: «تبیین چگونگی مفهوم هویت در آثار فرهنگی-تاریخی براساس اسناد یونسکو و ایکوموس».

اهمیت مفهوم هویت در این است که هویت، در روند ناگزیر جهانی شدن و تعامل فرهنگ‌ها و تمدن‌ها و نیز تبادل باورها، ارزش‌ها و هنجارها و در برخی از مواقع نفوذ شیوه‌ها و سبک‌های مختلف زندگی، از دغدغه و نگرانی‌های اصلی ملت‌ها و جوامعی است که از پیشینه و سابقه تمدنی، فرهنگی و تاریخی مخصوص به خود برخوردارند. در چنین شرایطی که فرهنگ‌ها تهدید و یا در معرض افکار و شیوه‌های نوین زندگی قرار می‌گیرند و افراد یک جامعه و یا فرهنگ از توجیه آن‌ها احساس ناتوانی می‌کنند هویت به پرسش کشیده می‌شود؛ از بطن این پرسش است که بازگشت به موقعیت بومی، نوعاً واکنش به کنش جهانی شدن است، واکنشی که مردم در رویارویی با شکلی خاص از روند مدرن‌سازی نشان می‌دهند (هال، ۱۳۸۳: ۲۵۵).

پرسش پژوهش: در ارتباط با چگونگی برخورد با یک اثر در طی سال‌های اخیر شیوه‌های مختلفی به وجود آمده است؛ از روش‌های شناسایی علمی آثار، تولید مواد جدید جهت مرمت آن‌ها، تا تئوری‌هایی و صدور اسنادی است که سعی در کمک به حفاظت آثار تاریخی داشته است؛ به طور مثال، در بیابانه‌ها نارا بر حفاظت هویت فرهنگی آثار تأکید هم شده است. در اینجا پرسش‌هایی در ارتباط با مفهوم هویت پیش می‌آید که عبارتند از: هویت آثار فرهنگی-تاریخی در اسناد یونسکو چگونه تبیین شده است؟ بُعد ذاتی و اعتباری هویت آثار فرهنگی-تاریخی در اسناد یونسکو و ایکوموس را چگونه می‌توان تبیین کرد؟ پژوهش حاضر به صورت کیفی و با اتکا به استقرا در اسناد ایکوموس و یونسکو به پرسش مطرح شده، پاسخ می‌دهد.

روش پرسش: در این پژوهش جامعه آماری شامل ۱۵ سند مربوط به یونسکو و ایکوموس است، که شامل: آیین‌نامه، توصیه‌نامه و منشورهای بین‌المللی مربوط به سال‌های بین ۱۹۵۶ تا ۲۰۰۵ م. است. برای مطالعه اسناد از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. تحلیل محتوا به صورت کیفی انجام شد؛ وجه تفسیری در این نوع از تحلیل محتوا، طریقی برای اکتساب آگاهی عمیق از طریق کشف معانی، اهداف، دیدگاه‌ها و منطق نهفته است (خنیفر، ۱۳۹۸: ۷۷). برای تحلیل محتوا گام‌هایی تبیین شد (شکل ۱). ابتدا جملات اصلی مرتبط با محورهای مطالعاتی مذکور انتخاب شدند و سپس جملات کلیدی از داخل جملات اصلی استخراج شدند. در گام بعدی جملات کلیدی کدگذاری شدند. این کدها براساس مفاهیم موجود در جملات تعیین شدند. در مرحله بعد کدهای استخراج شده در ذیل زیرمقوله‌ها قرار داده شدند و در گام نهایی زیرمقوله‌ها تحت مقوله‌های اصلی طبقه‌بندی شدند.

شکل ۱: گام‌های تحلیل محتوا (نگارندگان، ۱۴۰۳).

Fig. 1: Steps of content analysis (Authors, 2024).

پیشینه پژوهش

در قرن ۱۹ م. تحولات ویژه‌ای به وقوع پیوست و به دنبال آن نظریاتی ارائه گردید که هر یک مکمل نظریه قبلی و تجربه‌ها و تئوری‌های مرمتی بوده و با توسعه و پیشرفت دانش‌های معماری، مرمت و باستان‌شناسی همگام گردید. «ویوله لودو»^۱ فرانسوی، «جان راسکین»^۲ انگلیسی، «لوکا بلترامی»^۳

ایتالیایی، «کامیلوسیت»^۴ اتریشی و «کامیلو بوبی تو»^۵ ایتالیایی از نظریه‌پردازانی بودند که به مطالعه، بحث و بررسی بقای فرهنگ‌های سنتی کنونی پرداختند. قابل ذکر است احیای ارزش‌های مربوط به هویت فرهنگی، بخشی از حساسیت‌های اصلی جامعه جهانی است و تنها به چند کشور خاص نیز محدود نمی‌شود. تنوع خلاقانه فرهنگ‌ها، از سوی یونسکو و کل جامعه بین‌الملل به‌عنوان یک اولویت اصلی، شناخته شده است (Unesco, 1995). این مسئله خود بیانگر این مطلب است که باوجود پدیده جهانی شدن، نمی‌توان تنوع فرهنگی مناطق مختلف را نادیده گرفت. تنوع فرهنگی در واقع به اصل تفاوت هویت اشاره دارد؛ به‌همین دلیل، اهمیت این اسناد در نهادهایی چون یونسکو و ایکوموس مورد تأیید بسیاری از کشورها قرار گرفت.

در ایران اهمیت اسنادی از این دست باعث شد برای فهم و شناخت این اسناد ترجمه شوند و یا مقالاتی نوشته شود. در این ارتباط می‌توان به مقاله‌ای تحت عنوان استانداردها، اصول و منشورهای بین‌المللی حفاظت که توسط «یوکا یوکلیهتو» نوشته شد و توسط «سوسن چراغچی» ترجمه اشاره کرد که هدف از نگارش آن بحث و بررسی اصول و منشورهای بین‌المللی درمورد حمایت و حفاظت از میراث فرهنگی است. در این مقاله علاوه بر بیان زمینه‌های حساسیت و توجه بین‌المللی و مشارکت آن‌ها در تهیه و اجرای منشورها و استانداردهای بین‌المللی به کاربرد گرایش‌ها در بسترهای مختلف فرهنگی مفهوم رو به گسترش میراث فرهنگی از آثار هنری و یادمانی گرفته تا مسائل مردم‌نگاری و بومی و موضوع حفاظت می‌پردازد (یوکلیهتو و چراغچی، ۱۳۷۷: ۱۲۱).

چراغچی در مقاله‌ای دیگری با عنوان منشورهای بین‌المللی در حفاظت از میراث فرهنگی دارد که به منشورهایی که توسط ایکوموس تدوین و در مجمع عمومی آن به تصویب رسیده است، می‌پردازد و منشورهایی که واجد حیثیت جهانی هستند را انتخاب و ترجمه آن را ارائه می‌دهد (چراغچی، ۱۳۷۹: ۱۱۴). علاوه بر این چراغچی ترجمه کنوانسیون حمایت و ترویج تنوع بیان‌های فرهنگی با بیان دلایل تدوین این کنوانسیون و بخش‌های مختلف آن را توضیح می‌دهد (چراغچی، ۱۳۸۴: ۳۵۶)؛ هم‌چنین وی اعلامیه جهانی یونسکو درمورد تنوع فرهنگی را ترجمه می‌کند. اعلامیه که مصوب ۳۱ اجلاس کنفرانس عمومی یونسکو در سال ۲۰۰۱ م. است (چراغچی، ۱۳۸۴: ۱۳۲). «صمدی رندی» در مقاله‌ای با عنوان نگاهی به پروتکل ۱۹۹۹ م. (پروتکل دوم کنوانسیون ۱۹۵۴ م. لاهه راجع به حفاظت از میراث فرهنگی در قبال صدمات ناشی از مخاصمات مسلحانه لاهه، ۲۶ مارس ۱۹۹۹) که به بررسی اشکالاتی در کنوانسیون ۱۹۵۴ م. وجود داشته و علت بازنگری آن در سال ۱۹۹۹ م. را بیان می‌کند و اشاره می‌کند که پروتکل دوم پیشرفت بیشتری نسبت به پروتکل اول داشته است (صمدی، ۱۳۸۱: ۴۲۴).

مقاله‌ای دیگری که در ارتباط با اسناد بین‌المللی مرتبط با میراث فرهنگی می‌توان بیان کرد مقاله‌ای با عنوان قوانین و عهدنامه‌های بین‌المللی است که در آن «امیر رضاپورمقدم» فهرستی از منشورها و کنوانسیون‌ها و توصیه‌نامه‌های در سیر تحول تدریجی خط‌مشی‌های فرهنگی در طول ۹۵ سال گذشته را ارائه می‌دهد. این اسناد مبین دستاوردها و سیاست‌های کلیدی در توسعه اندیشه معاصر پیرامون حفاظت از ثروت‌های فرهنگی هستند (پورمقدم، ۱۳۸۳: ۳۰). علاوه بر تحقیقاتی گفته شد که به بررسی اسناد بین‌المللی می‌پردازند، برخی تحقیقات به بررسی مفهوم هویت در آثار تاریخی می‌پردازند؛ به‌طور مثال، در رساله‌ای با عنوان تشابه و تمایز در حفاظت از آثار تاریخی شناخت آثار تاریخی از طریق شناخت شباهت‌ها و تفاوت‌ها کلانتری به تبیین چگونگی و نسبت دو وجه هویتی «تشابه» و «تمایز» در آثار تاریخی و معماری و ارتقاء بینش نظری حفاظت آثار معماری براساس مبانی فکری و فلسفی ایرانی است، می‌پردازد. این رساله از این جهت که به مسئله تفاوت و تشابه که از اصول مهم در مباحث هویتی است، می‌پردازد و آن را در مبانی نظری حفاظت بررسی می‌کند، اهمیت دارد (کلانتری، ۱۳۹۹: ۱۲۰).

در مطالعه‌ای دیگر «صادق احمدی» و همکارانش در مقاله‌ای با عنوان «هفت مفهوم مؤثر در اسناد بین‌المللی حفاظت پس از منشور ونیز بر حفاظت از میراث روستایی» براساس این‌که اسناد بین‌المللی حفاظت نشان‌دهنده سیر رشد دانش در زمینه حفاظت است به بررسی توسعه مفاهیم جدید در این اسناد می‌پردازد که این مفاهیم سبب تقویت مبانی نظری حفاظت و توجه کامل‌تر به الگوهای پیچیده‌تر میراث، از جمله - میراث روستایی - شده است. این مقاله از آن جهت که به دنبال بررسی مفاهیم در اسناد بین‌المللی میراث فرهنگی است، مورد توجه است (صادق احمدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۹). در ارتباط با بررسی مفاهیم در اسناد بین‌المللی باید به مقاله‌ای با عنوان «واکاوی اصلی‌ترین چالش‌های مفهوم منظر فرهنگی باتکیه بر بازشناخت و تحلیل کارنامه هجده‌ساله این مفهوم در مرکز میراث جهانی یونسکو» اشاره کرد؛ در این مقاله، نویسندگان به بررسی روند شکل‌گیری پس‌زمینه‌های ایده منظر فرهنگی در این مرکز، تعریف، سیر تحول و تجربیات آن مورد مذاکره قرار گرفته است (حناچی و عشرتی، ۱۳۹۰: ۱۴۷).

مبانی نظری پژوهش

در علوم اجتماعی دیدگاه‌های مختلفی در مورد هویت وجود دارد که «بورک» و «استرایکر»^۶، نگرش‌هایی را که در مورد هویت در حیطه روان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی مطرح شده است، به سه گروه تقسیم می‌کنند. برخی دیدگاه‌ها یک نگرش فرهنگی و جمعی از هویت دارند که ایده‌ها، باورها و اعمال یک گروه یا جمع را نمایش می‌دهند. در این دیدگاه، هویت به صورت مشخص و شفاف تعریف نشده و موجب ایجاد ابهام شده است. این دیدگاه از تشریح تغییرپذیری رفتار، انگیزش و کنش متقابل افراد ناتوان است.

دیدگاه دوم در مورد هویت، ذیل سنت «کنش متقابل‌گرایی» و خصوصاً نگاه ساختاری آن رشد می‌کند. این دیدگاه به بررسی ارتباطات نقش افراد و تغییرپذیری، انگیزش و تفاوت‌ها با هویت می‌پردازد. این دیدگاه، بیشتر بر «هویت نقشی» تأکید می‌کند. زمانی که فردی، نقش خاصی را برعهده می‌گیرد، همواره نقش، نوعی هویت نیز کسب می‌کند و این هویت از وظایف نقش و انتظارات دیگران از آن ناشی می‌شود. این دیدگاه چون هویت را ناشی از نقش‌پذیری افراد در درون گروه‌های می‌داند، بیشتر به روابط درون گروه با نقش‌های اعضای می‌پردازد.

سومین دیدگاه در مورد هویت، در آثار «تاجفل»^۷ و افرادی چون: «ترنر»^۸، «هوگ»^۹، «اوکاس»^{۱۰} و «ریچر»^{۱۱}، تحت عنوان «نظریه هویت اجتماعی» مشاهده می‌شود. این دیدگاه هویت را به عنوان چیزی که در درون یک گروه و مقوله جاسازی شده، مدنظر دارند (Stryker & 2000: 222-228). بر این اساس، هویت عبارت است از مجموعه خصوصیات، مشخصات فردی و اجتماعی، احساسات و اندیشه‌های مربوطه که فرد آن‌ها را از طریق توانایی کنش متقابل با خود و یافتن تصوراتی از خود به دست می‌آورد و در جواب پرسش «من کیستم؟» ارائه می‌دهد.

در پژوهش حاضر مفهوم هویت در حوزه علوم اجتماعی و از دیدگاه دیالکتیک کنش متقابل که از رویکردهای جدید نسبت به هویت است، مورد بررسی قرار می‌دهد که متفکران چندی، از جمله: «شلدون اسرایکر»^{۱۲}، «مک‌کال»^{۱۳} و «سیمونز»^{۱۴}، «پیتر برک»^{۱۵}، «هنری تاجفل»^{۱۶}، «ریچارد جنکینز»^{۱۷}، «پیتر هال»^{۱۸}، «وان دایجک»^{۱۹}، «رابرت جی دان»^{۲۰} و «جودیت باتلر»^{۲۱}، متأثر از دیدگاه کنش متقابل هستند. دیالکتیک به این اشاره دارد که درک ما از هویت ثابت و لاتغییر نیست، بلکه از طریق تعامل و مذاکره مداوم با نیروها یا تضادهای مختلف اجتماعی، فرهنگی و شخصی شکل می‌گیرد. مقوله دیالکتیک در زمینه «هویت» ماهیت سیال، پویا و چندبعدی هویت را به رسمیت می‌شناسد و بر مذاکره و تعامل مستمر در شکل‌گیری و بیان آن تأکید می‌کند.

پژوهش حاضر با داشتن چارچوب کنش متقابل هویت اثر تاریخی را مورد بررسی قرار می‌دهد. بر همین اساس هویت یک اثر متشکل از ابعاد و وجوه مختلفی است که فضایی در میان ابعاد شکل می‌گیرد که زمان خلق عصر تا زمان حال را دربر می‌گیرد.

یافته‌های پژوهش

اگرچه اصطلاح «هویت»، تاریخچه بسیار طولانی دارد، ولی در قرن ۲۰ م. بود که این اصطلاح کاربرد جامعی یافت. واژه هویت^{۳۱} ریشه در زبان لاتین دارد. واژگان انگلیسی آکسفورد، ریشه لاتین *identitas* از *idem* «همان» دو معنای اساسی ارائه می‌دهد:

- هم‌سانی ابژه‌ها، آن‌طور که در A1 با A2 همانند است نه با B1.
- ثبات یا تداوم در طول زمان که بنیانی برای ایجاد و درک قطعیت و تمایز چیزی است.
- از هر زاویه، مفهوم هویت مستلزم دو معیار مقایسه بین اشخاص یا اشیاء است؛ تشابه و تفاوت در تبیین بیشتر فعل «تعیین هویت کردن»، یک همراه برای هویت ضروری است. چیزی فعال درباره هویت وجود دارد که نمی‌توان نادیده گرفته شود: هویت «دقیقاً اینجا» نیست، شیء نیست، باید همیشه ایجاد شود. این طبقه‌بندی اشیاء یا اشخاص پیوستن خود یا ضمیمه خود به چیزی یا کسی دیگر، هر دو این‌ها در عمل محل هویت را تعیین می‌کنند؛ هر دوی آن‌ها کارهایی هستند که افراد انجام می‌دهند؛ هم‌چنین دومی اشاره تلویحی به میزان بازتابندگی دارد (Jenkins, 2014). این تعاریف نیز با اشاره به اصل تفاوت و تشابه، باعث می‌شود بتوان اشیاء فرهنگی-تاریخی را طبقه‌بندی و دسته‌بندی کرد.

اصل تفاوت و تشابه

یکی از اصولی که در مباحث هویتی به آن پرداخته شده است، بحث اصل تفاوت و تشابه است. هویت‌یابی برای مقاصد جامعه‌شناسی می‌تواند به صورتی حداقلی این‌گونه تعریف شود:

- هویت بر شیوه‌هایی دلالت می‌کند که با آن افراد و جماعت‌ها مشخص می‌شوند.
- هویت‌یابی، ایجاد و معناداری نظام‌مند روابط تشابه و تفاوت بین افراد، بین جماعت‌ها است.
- تشابه و تفاوت همراه با هم همان‌طور که آن‌ها فقط می‌توانند باشند، اصول پویای هویت‌یابی هستند و در مرکز جهان انسانی قرار دارند.

برخی هم‌چون «هال» بر نشانه‌های تفاوت تأکید می‌کنند؛ او در این باره می‌گوید: «هویت‌ها بیشتر محصول نشانه‌گذاری تفاوت و تحریم هستند تا این‌که نشانه همانندی، وحدت به‌طور طبیعی تشکیل شده باشند. هویت‌ها مخصوصاً از طریق تفاوت ساخته می‌شوند» (Hall, 1996: 4-5). برخی هم‌چون «جنکینز» هم بر نشانه‌های تشابه و هم تفاوت تأکید می‌کنند: «ما آشکارا در عصر جهانی شده جدید تنوع و سیاست هویت زندگی می‌کنیم. تفاوت و تشابه هیچ‌یک بدون دیگری معنی نمی‌دهد و هویت‌یابی به هر دو نیاز دارد» (Jenkins, 2014). اهمیت عملی انسان‌ها برای یک‌دیگر به وسیله هم تشابه‌ها و هم تفاوت‌ها در میان آن تعیین می‌شود؛ در واقع، تاریخ فرهنگی بشر می‌تواند به عنوان تاریخ کشمکش‌ها و تلاش‌های مسالمت‌آمیز بین هر دو درک شود (Simmlle, 1950: 50).

موضوع تفاوت و تشابه در آثار تاریخی کاملاً قابل مشاهده است. ما از طریق تشابه و تفاوت آثار را طبقه‌بندی می‌کنیم. تفاوت باعث ایجاد تنوع فرهنگی در تاریخ بشر می‌شود که سازنده آثار تاریخی نیز هستند. از طرفی تشابه‌ها به ما کمک می‌کنند که آثار را به صورت مجموعه سبکی، تاریخی و تکنیک و مواد به کار رفته دسته‌بندی کنیم. نه تفاوت و نه تشابه به تنهایی نمی‌تواند مسائل مربوط به هویت را برای ما حل کند.

ابعاد هویت و تعامل آن‌ها

هویت دارای ابعاد فردی و اجتماعی است. در بُعد فردی هویت، مفهوم شخصی و فردی آن، به‌طور کلی در حوزه روان‌شناسی مطرح است. این مفهوم از یک طرف به «خود» برمی‌گردد و از طرف دیگر، به ارتباطی که خود فرد با محیط اجتماعی برقرار می‌کند و از این ارتباط نحلّه اجتماعی شدن خود را شکل می‌بخشد، اشاره دارد. بخش فردی هویت، ویژگی‌های فردی تثبیت شده در فرد هستند که فرد را متمایز از دیگران جلوه می‌دهد و به عبارتی شخصیت فرد را نمایان می‌سازد. بُعد اجتماعی هویت، به دو معنی تشابه و تمایز تعبیر می‌شود. بُعد تمایز آن در عرصه زندگی فردی و بُعد تشابه آن در عرصه اجتماعی، مطرح است. تمامی ابعاد دینی، خانوادگی، ملی، نژادی و فرهنگی هویت در قالب هویت اجتماعی قرار می‌گیرند؛ به عبارت دیگر، هویت اجتماعی تشابه و یکسانی خودی‌ها و تمایز با غیرخودی‌ها در عرصه روابط اجتماعی است (Jenkins, 2014).

احتمالاً مهم‌ترین تقابل بین هویت‌یابی فردی و جمعی این است که اولی بر تفاوت و دومی بر تشابه تأکید دارد. جهان انسانی حوزه‌ای است که فردی و جمعی در آن به هم می‌پیوندند و درهم می‌آمیزند (Jenkins, 2014). اولین جنبه‌های تفاوت در هویت فردی مشخص می‌شود. اولین جنبه‌های تشابه در بررسی هویت جمعی مشخص می‌گردد.

دو مطلب اساسی وجود دارد؛ نخست، هویت در کل مفهومی فرآیندی است برای بررسی آن بهترین راه تهیه الگویی است تا فرآیند تعاملی و دیالکتیکی آن را در آن درک شود. دوم، هویت‌های فردی و جمعی می‌توانند با کاربرد یک الگو از تعامل دیالکتیکی فرآیندهای تعریف درونی و بیرونی درک شوند.

هویت در اسناد یونسکو و ایکوموس

یکی از منابع موجود در این ارتباط با هویت آثار فرهنگی-تاریخی، اسناد بین‌المللی است؛ به‌عنوان در منشور بورا، حفاظت به معنی کلیه روش‌ها و فرآیندهای توجه به یک مکان برای حفظ اهمیت فرهنگی آن به کار می‌رود که علاوه بر نگه‌داری، براساس اوضاع و احوال احتمالاً شامل مراقبت، مرمت، بازسازی و سازگار کردن و عموماً ترکیبی از موارد فوق است. نگه‌داری به معنای مراقبت و حفظ دائمی بافت، محتوی و جایگاه قرارگیری و مراقبت به معنای نگه‌داری از بافت یک مکان به شکل فعلی خود و به تأخیر انداختن فساد و ویرانی آن است (منشور بورا، ۱۹۷۶). در اینجا از عبارت حفظ اهمیت فرهنگی سخن به میان آمده است که به مفهوم هویت اثر نزدیک است وقتی از اهمیت فرهنگی گفته می‌شود، در واقع سخن از ویژگی‌های متمایز و برجسته آثار است که اثر با آن شناخته می‌شود. در تعریف منشور بورا بر همین اساس حفاظت را که به معنای تمامی اقداماتی که کمک می‌کند اثر حفاظت شود. در بیانیه نارا نیز حفاظت به تمامی تلاش‌های طراحی شده در راستای فهم میراث فرهنگی آگاهی از تاریخ و معانی آن‌ها، تضمین امنیت اجزا تشکیل دهنده آن‌ها و در صورت لزوم ارائه مرمت و بهسازی آن‌ها گفته می‌شود (Nara, 1994).

درواقع نگرانی از دست رفتن هویت باعث شکل‌گیری اسنادی با موضوعاتی نظیر تنوع فرهنگی، اصالت، یکپارچگی و غیره شد. این اسناد شامل آیین‌نامه، توصیه‌نامه و منشورهای بین‌المللی است. به‌همین دلیل در این پژوهش ۱۵ سند که ۱۹۵۶ تا ۲۰۰۵ م. تدوین شدند، مورد بررسی قرار گرفتند و از میان آن‌ها اسنادی که بیشترین ارتباط موضوعی را دارند؛ به منظور تحلیل محتوا انتخاب شدند (جدول ۱).

برای تحلیل اسناد با استخراج جملات کلیدی از متون اسناد و کدگذاری و طبقه‌بندی کدهای استخراجی در زیرمقوله و مقوله‌های اصلی به دست آمدند (شکل ۲). مقوله‌های اصلی به دست آمده براساس کدگذاری‌های انجام شده مشتمل بر مفهوم هویت، ویژگی‌ها هویتی و ابعاد هویتی است.

جدول ۱: اسناد یونسکو و ایکوموس (نگارندگان، ۱۴۰۳).

Tab. 1: UNESCO and ICOMOS documents (Authors, 2024).

ردیف	عنوان
۱	آیین‌نامه راهکارها و ابزار ممانعت و جلوگیری از واردات، صادرات و انتقال غیرقانونی مالکیت دارایی‌های فرهنگی مجمع عمومی سازمان ملل (Unesco, 1970)
۲	توصیه‌نامه اصول بین‌المللی اجرایی راجع به کاوش‌های باستان‌شناختی مجمع عمومی سازمان ملل (Unesco, 1956)
۳	توصیه‌نامه حفظ و حراست زیبایی و ویژگی چشم‌اندازها و محوطه‌ها مجمع عمومی سازمان ملل (Unesco, 1962)
۴	توصیه‌نامه راهکارها و ابزار ممانعت و جلوگیری از واردات، صادرات و انتقال غیرقانونی مالکیت دارایی‌های فرهنگی مجمع عمومی سازمان ملل (Unesco, 1964)
۵	توصیه‌نامه حفاظت از دارایی‌های فرهنگی که از سوی فعالیت‌های عمومی و خصوصی در معرض خطر قرار گرفته‌اند. مجمع عمومی سازمان ملل (Unesco, 1968)
۶	توصیه‌نامه حراست از نقش امروز محدوده‌های تاریخی مجمع عمومی سازمان ملل (Unesco, 1976)
۷	منشور واشنگتن: حفاظت از شهر تاریخی ایکوموس (Icomos, 1987)
۸	مدیریت میراث باستان‌شناختی ایکوموس (Icomos, 1990)
۹	منشور مراقبت از شهرها و مناطق تاریخی ایالات متحده آمریکا ایکوموس آمریکا براساس منشور ونیز ۱۹۶۶م. (Icomos, 1992)
۱۰	سند نارا در مورد اصالت باتوجه به منشور ونیز ۱۹۹۶م. (Nara, 1994)
۱۱	منشور بورا باتوجه به منشور ونیز ۱۹۹۶م. (Burra, 1976)
۱۲	منشور میراث ساخته شده بومی ایکوموس (Icomos, 1975)
۱۳	قطعه‌نامه سمپوزیوم واردکردن معماری معاصر در مجموعه بناهای باستانی ایکوموس (Icomos, 1972)
۱۴	کنوانسیون میراث معنوی یونسکو (Unesco, 2003)
۱۵	کنوانسیون حفظ و ترویج تنوع مظاهر فرهنگی یونسکو (Unesco, 2005)

جدول ۲: مقوله‌ها و زیرمقوله‌های مفهوم هویت (نگارندگان، ۱۴۰۳).

Tab. 2: Categories and subcategories of the concept of identity (Authors, 2024).

۱- هویت			مقوله	
دارایی فرهنگی	تنوع ارزش‌ها	تنوع فرهنگی	زیرمقوله	
میراث ناملموس	ارزش اجتماعی	اصل تفاوت و تشابه	تفاوت و تشابه تبادل افکار و ارزش تنوع زبانی تنوع مکانی تنوع زمانی	
سرمایه مادی و معنوی	ارزش اقتصادی	تبادل افکار و ارزش		
فعالیت‌های فرهنگی	ارزش فرهنگ سنتی	تنوع زبانی		
کالای فرهنگی	ارزش ذاتی	تنوع مکانی		
	ارزش‌های متناسب	تنوع زمانی		
۲- ویژگی‌های هویت			مقوله	
ویژگی‌های خاص	اجتماعی	فرهنگی	زیرمقوله	
ذاتی	شرایط اجتماعی	گروه‌های فرهنگی	زیبایی اصیل عناصر زیباشناختی درک بصری	
ظاهری	نقش اجتماعی	فرهنگ سنتی		
تغییرات	زندگی اجتماعی	تنوع		
سبکی	توسعه اجتماعی	زمینه‌س فرهنگی		
تداوم	حقوق اجتماعی	برجستگی فرهنگی		
	تغییرات اجتماعی	تبادل فرهنگی		
۳- ابعاد هویت			مقوله	
بُعد اعتباری ثانویه	بُعد اعتباری اولیه	بُعد ذاتی		زیرمقوله
		ویژگی معنوی	ویژگی فیزیکی	
ملی	مجموعه	بی‌همتا بودن	فناوری و مواد سازنده	فناوری و مواد سازنده دانش بومی زمان مکان، سازنده اثر استفاده‌کننده آن
منطقه‌ای	مناسبات اجتماعی	کل همسان	دانش بومی	
جهانی	مجموعه‌های کوچک	کل به‌هم‌پیوسته	زمان	
میراث مشترک	زمینه طبیعی اثر	توازن، اصالت	مکان، سازنده اثر	
گوناگونی فرهنگی ملت‌ها	زمینه ساخت اثر	غیرقابل جایگزین	استفاده‌کننده آن	
حافظه نوع بشری	جامعه	یکپارچگی		
پیوستگی و تداوم				
میراث آیندگان				

براساس تحلیلی محتوا در اسناد یونسکو و ایکوموس، سه مقوله اصلی با عنوان هویت، ویژگی‌های هویت، ابعاد هویت تشکیل شده است؛ یعنی در این اسناد هم به مواردی در ارتباط با مفهوم هویت پرداخته شده است و هم چنین ویژگی‌هایی را می‌توان برشمرد و هم چنین برای هویت ابعاد در نظر گرفته شده است.

۱. هویت

در این اسناد هویت از زیرمقوله‌های تنوع فرهنگی، تنوع ارزش‌ها، دارایی فرهنگی تشکیل شده است؛ یعنی در این اسناد به مفهوم هویت تحت زیرمقوله‌های تنوع فرهنگی، تنوع ارزش‌ها و دارایی‌ها پرداخته توجه شده است.

۱-۱. زیرمقوله تنوع فرهنگی

زیرمقوله تنوع فرهنگی از کدهایی چون تبادل افکار، تنوع مکانی و تنوع زبانی تشکیل شده است؛ یعنی در این اسناد به گونه‌های مختلف تنوع فرهنگی توجه شده است؛ در واقع، هر فرهنگی باتوجه به شباهت‌هایی که بین افراد درون یک فرهنگ؛ مانند مکانی که در آن ایجاد شده و دیدگاه و زبان یکسان افراد و تفاوت با سایر فرهنگ‌ها شکل می‌گیرد؛ بنابراین اصل تفاوت و تشابه یکی از اصول مهم در تشکیل هویت‌ها و شناخت آن‌ها از هم است؛ هم‌چنین اصل تفاوت و تشابه باعث ایجاد تنوع ارزش‌ها نیز می‌شود. گوناگونی فرهنگی از طرفی بر شباهت‌ها و از طرفی بر تفاوت‌ها اشاره دارد. شباهت باعث شکل‌گرفتن هویت یک گروه و مجموعه و یک فرهنگ می‌شود و تفاوت باعث متمایز شدن گروه‌ها، مجموعه‌ها و فرهنگ‌ها می‌شود. اگر جهانی شدن تنها به تشابه توجه کند، تنوع فرهنگی و تنوع آثار را تهدید خواهد کرد؛ زیرا تنوع فرهنگی یکی از ملزومات زندگی بشر و زنده ماندن فرهنگ‌هاست و اگر تفاوت از بین برود رنگ زندگی از بین خواهد رفت و درمورد آثار نیز چنین است.

۱-۲. زیرمقوله تنوع ارزش‌ها

در این اسناد به هویت از نگاه ارزش‌ها، از جمله ارزش اجتماعی، فرهنگ سنتی و ذاتی نیز توجه شده است. در آثار فرهنگی-تاریخی دارای ارزش‌هایی هستند که از نظر اهمیت متفاوت هستند، بعضی ارزش جهانی و برخی دیگر اهمیت ملی، منطقه‌ای یا محلی دارند؛ بدین معنی که برخی آثار برای گروهی از مردم ارزش و جایگاه خاصی هستند که شاید برای تعدادی دیگر این‌گونه نباشد. باتوجه به این‌که ارزش‌ها در فرهنگ‌های مختلف متنوع است و هر فرهنگ ارزش‌هایی را محترم می‌شمارد. برخی از این ارزش‌ها مانند: ارزش اجتماعی، فرهنگ سنتی و ارزش ذاتی بخشی از هویت آن را تشکیل می‌دهد که شاید در فرهنگ‌های دیگر فاقد ارزش یا ارزش کمتری باشد؛ بنابراین برنامه‌های شرح و تفسیر باید این ارزش‌ها را به شیوه‌ای مناسب و قابل فهم به جامعه میزبان و به بازدیدکنندگان منتقل کنند.

۱-۳. زیرمقوله دارایی فرهنگی

موضوع دیگر در بحث هویت در این اسناد دارایی فرهنگی است. از کدهای استخراجی تشکیل دهنده زیرمقوله دارایی‌های فرهنگی می‌توان میراث ملموس و ناملموس، سرمایه مادی و معنوی اشاره را نام برد؛ مانند دارایی‌هایی با مبنای مذهبی و یا غیرروحانی دارایی فرهنگی است که به لحاظ باستان‌شناختی، ماقبل تاریخی، تاریخی، ادبی، هنری و یا علمی به طور خاص واجد اهمیت شمرده می‌شود و شامل انواع دارایی‌ها منقول و غیرمنقولی است که چه به صورت واحد و چه در قالب مجموعه که از نظر تاریخی، هنری، علمی و ادبی ارزشمند باشند. هر فرهنگی دارایی‌هایی دارد

که ویژه آن است و این دارایی‌ها چه مادی و چه معنوی با آن چه در سایر فرهنگ‌ها وجود دارد، متفاوت است؛ به همین دلیل، تنوع دارایی‌ها باعث بازشناختن آن‌ها از هم می‌شود.

۲. ویژگی‌های هویتی

هر اثری دارای ویژگی‌هایی است که برخی خاص همان اثر است و برخی مشترک میان آثار است. در این بررسی اسناد مفاهیمی در ارتباط با ویژگی‌های هویتی اثر استخراج شد که به شرح زیر است.

۲-۱. زیرمقاله زیباشناختی

یکی از موضوعاتی که در آثار تاریخی مهم بحث زیباشناسی در آثار فرهنگی-تاریخی است که اهمیت آن در این اسناد از این جهت است که زیبایی ناشی از به هم پیوستگی یا تفاوت (تشابه و تمایز) بخش‌های گوناگون تشکیل‌دهنده مجموعه‌ها است که به هر مجموعه و هر اثری، شخصیت خاص خود را می‌دهد. برخی ویژگی‌های اثر، از جمله حجم، مقیاس، ریتم و جلوه ظاهری مربوط به بحث زیباشناسی اثر است؛ به همین جهت، به طوری که وارد کردن عناصر مدرن می‌تواند بر کیفیت‌های ساختاری و زیباشناختی آن تأثیرگذار باشد. هر نوع الحاقی باید به گونه‌ای باشد که بر وحدت و زیبایی‌شناسی اثر تاریخی تأثیر نگذارد.

۲-۲. زیرمقاله فرهنگی

هر اثر فرهنگی-تاریخی دارای ویژگی‌های فرهنگی است که باعث تمایز آن می‌شود؛ در واقع، گوناگونی میراث فرهنگی در زمان و مکان به حیات خود ادامه می‌دهد و نمی‌توان آن را نادیده گرفت. از طرفی به علت همگون‌سازی فرهنگ و دگرگونی اجتماعی جهانی، ساختارهای بومی سراسر جهان بسیار آسیب پذیر شده‌اند. در مواردی که به نظر می‌آید مسائل فرهنگی در تعارض هستند، احترام به گوناگونی فرهنگ‌ها، پذیرفتن مشروعیت ارزش‌های فرهنگی همه طرفین را طلب می‌کند.

۲-۳. زیرمقاله اجتماعی

هر اثر تاریخی جزئی از هویت اجتماعی است که براساس مردمان و صاحبان اثر ایجاد می‌شود که در این اسناد مورد توجه بوده است؛ از این رو، اجزاء میراث مذکور منطبق با ویژگی‌ها و خصوصیات فرهنگی یا طبیعی خود بخشی از زندگی اجتماعی یک ملت، چه در حال و چه در آینده است. نقش اجتماعی آثار فرهنگی-تاریخی آرامش و احترام به حقوق اجتماعی و توسعه اقتصادی جوامع دیده می‌شود؛ همان‌طور که جهانی شدن و تغییر شکل اجتماعی باعث کم‌رنگ شدن ویژگی اجتماعی اثر می‌شود. می‌تواند شرایط گفت‌وگوی دائمی جوامع ایجاد کند. این موضوع اهمیت ویژگی اجتماعی آثار تاریخی را بیان می‌کند.

۲-۴. زیرمقاله ویژگی‌های خاص

آثار تاریخی را می‌توان به انواع گوناگونی دسته‌بندی کرد. برخی از این آثار، ویژگی‌های خاصی دارند که منحصر به آن اثر است؛ به همین دلیل، از هرگونه اقدامی، منطبق بر ویژگی‌ها و شخصیت خاص هر اثر و مجموعه آثار باشد؛ به طور مثال، اقدامات پیشگیرانه و مرمتی را برای بلایای مؤثر بر یک شهر یا منطقه تاریخی براساس ویژگی‌های خاص دارایی‌های مورد نظر باشد و ضرورت دارد در درون هر فرهنگ، ویژگی خاص آثار و اعتبار و درستی منابع اطلاعاتی مربوطه شناخته شوند. بهترین راه محافظت مؤثرتر یک اثر با مطالعه کامل ویژگی‌های خاص اثر آن است.

۳. ابعاد هویت

تعدادی از کدهای استخراج شده براساس موضوع و محتوا در مقوله اصلی ابعاد هویت قرار گرفتند. این کدها تحت زیرمقوله‌های بُعد ذاتی، بُعد اعتباری اولیه و بُعد اعتباری ثانویه طبقه‌بندی شدند. اهمیت این بخش در این است که می‌توان براساس آن الگویی را برای شناسایی هویت آثار فرهنگی-تاریخی در نظر گرفت.

۳-۱. زیرمقوله بُعد ذاتی

مقوله بُعد ذاتی از دو بخش فیزیکی و معنوی تشکیل شده است که کدهای استخراج شده در آن در جدول (جدول ۲) آورده شده است. بُعد ذاتی دربرگیرنده هویت خود اثر و محیط اثر و ارتباط آن‌ها با هم است؛ درواقع، نمی‌توان بین این دو تمایزی قائل شد؛ زیرا اثر در یک زمان و مکان و با مواد و مصالح بومی و به وسیله سازنده اثر ایجاد شده است. از لحظه‌ای که خلق اثر پایان می‌پذیرد تا زمان حال، اثر در تعامل با محیط است. بر محیط تأثیر می‌گذارد و تأثیر می‌گیرد؛ بدین ترتیب، از راه تعامل با محیط بخشی از هویت اثر شکل می‌گیرد؛ به همین دلیل، هرگونه جابه‌جایی اثر می‌تواند هویت آن و در نتیجه موجودیت آن را تهدید کند؛ بنابراین تمامی آثاری که بیانگر هویت فرهنگی یک مجموعه، منطقه، کشور هستند، ضروری است در بُعد هویتی خود حفاظت شوند. به موارد مذکور باید تکنیک ساخت اثر و مواردی دیگری نیز اضافه کرد.

۳-۲. زیرمقوله بُعد اعتباری اولیه

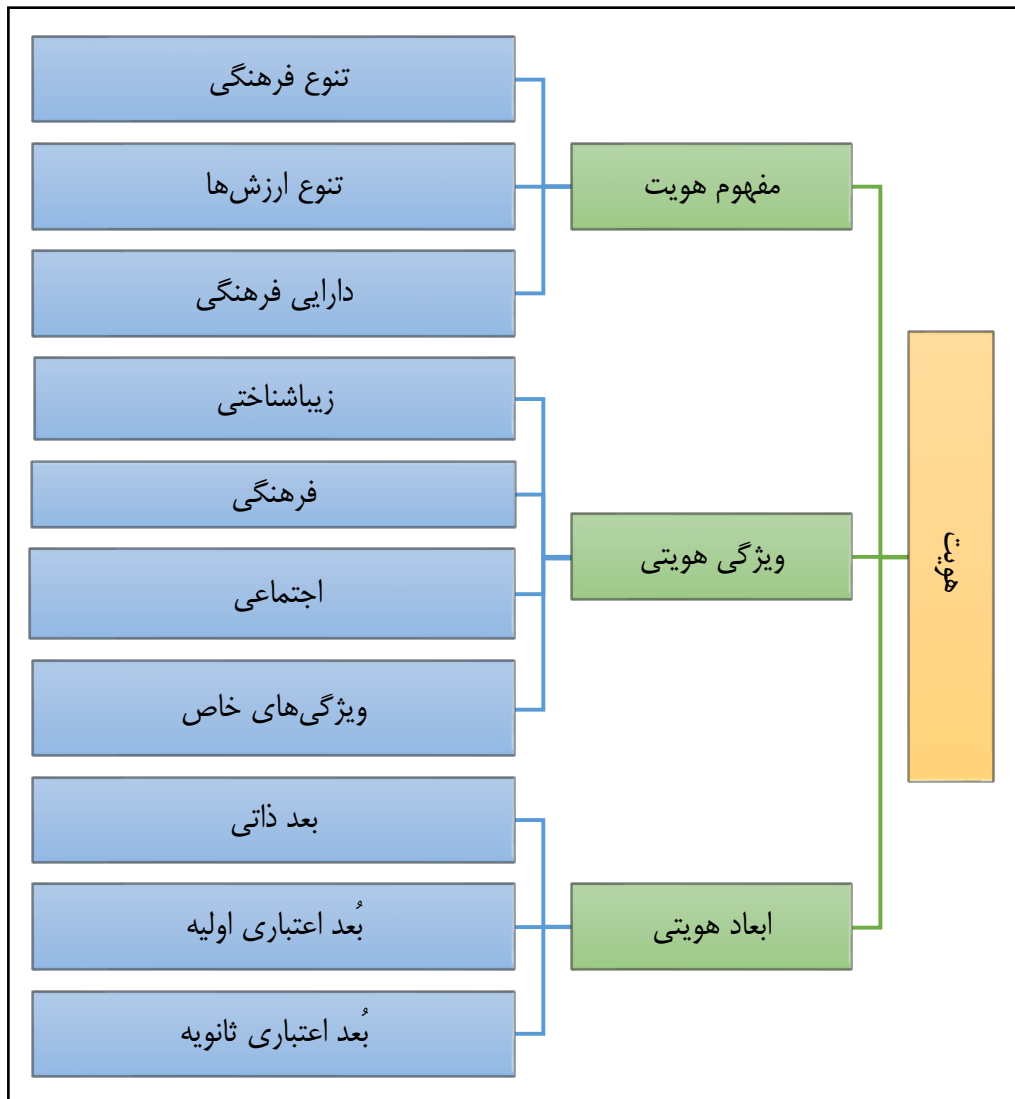
در اسناد مذکور بُعد اعتباری اولیه مربوط به کدهایی است که در ارتباط با مجموعه‌ای که اثر در آن قرار دارد. این موضوع در مورد هر اثری متفاوت است؛ به‌طور مثال، گاه تاریخ و گاه مکان اثر باعث شکل‌گیری هویت اعتباری اولیه آن می‌شود و گاه ترکیبی از عوامل باعث شکل‌گیری هویت اثر می‌شود؛ بنابراین تمامی آثاری که بیانگر هویت فرهنگی یک مجموعه، منطقه و کشور هستند، ضروری است در همان مکان حفاظت شوند.

۳-۳. زیرمقوله بُعد اعتباری ثانویه

بُعد اعتباری ثانویه مربوط به کدهای استخراجی در ارتباط با حوزه فرهنگی و تمدنی اثر است. اهمیت این مقوله از این نظر است که اگر اثر خارج از آن حوزه فرهنگی باشد، هویت آن خدشه‌دار می‌شود؛ به‌طور مثال، با خرید یک اثر شاید بتوان مالک آن بود، اما نمی‌توان هویت اثر و حداقل بخشی از هویت اثر را خریداری کرد. هر اثر متعلق به جایی است که با هویت خود اثر هم‌خوانی دارد؛ درواقع، هویت هر اثری فقط بخش مادی اثر نیست که با خرید آن بتوان اثر و هویت آن را از آن خود کرد؛ بلکه ویژگی‌های مادی و معنوی اثر در ارتباط با هم تشکیل‌دهنده هویت آن است. هم‌چنین هویت اثر محدود به پیرامون خود نمی‌شود؛ بلکه به مجموعه‌ای که در آن قرار دارد و حوزه فرهنگی که به آن تعلق دارد نیز بستگی دارد.

تحلیل گونه‌های هویتی در آثار فرهنگی-تاریخی

چنان‌چه در تعاریف استخراج شده در اسناد بین‌المللی هویت و ابعاد آن مورد بررسی قرار گرفت. برای این‌که بدانیم هویت یک اثر از چه بخش‌هایی تشکیل شده، بهتر آن است که گونه‌های هویت نیز شناخته شود تا براساس آن ابعاد هویتی هر اثر را بتوان بررسی کرد. به‌منظور توضیح کافی این موضوع، از منظری دیگر، یعنی نقطه نظر ریاضی بررسی شد. از این منظر که هویت، مفهومی سه‌بُعدی است، یعنی یک تابع با سه متغیر به نام‌های ذاتی، اعتباری اولیه و اعتباری

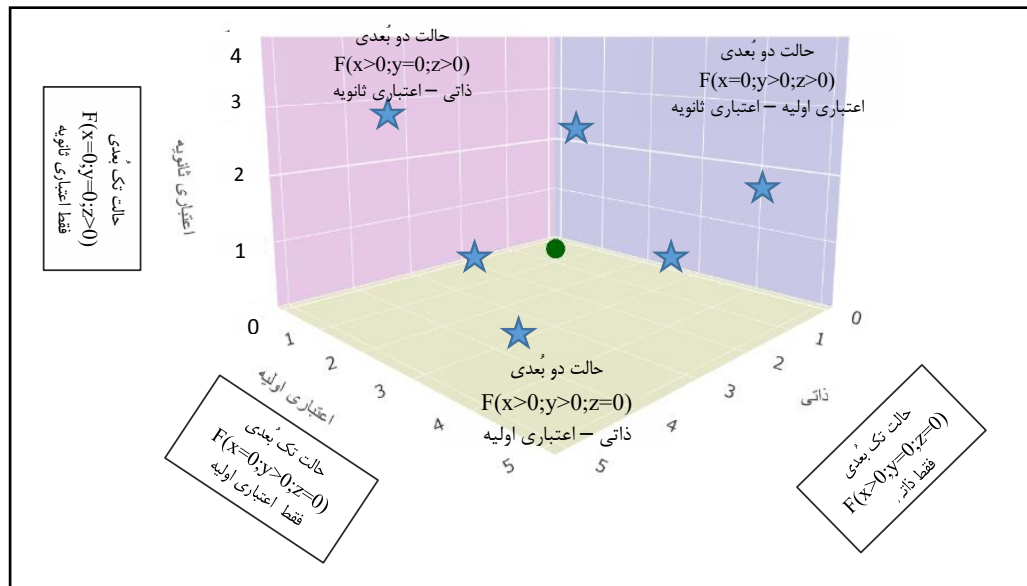
شکل ۲: هویت، مقوله‌ها و زیرمقوله‌های آن در یک اثر فرهنگی-تاریخی (نگارندگان، ۱۴۰۳).

Fig. 2: Identity, its categories and subcategories in a cultural-historical work (Authors, 2024).

ثانویه در نظر گرفته شد، در این صورت می‌توان مفهوم هویت یک شیء را با مقادیر آن‌ها تعیین موقعیت نمود (شکل ۳).

منظور از هویت ذاتی، این است که برخی ویژگی‌ها مختص خود اثر است؛ مانند ویژگی‌های زمان خلق اثر، خالق اثر که باعث شکل‌گیری اثر و خلق آن می‌شود. شایان ذکر است هویت ذاتی اثر قابل تغییر نیست. منظور از هویت اعتباری اثر ویژگی‌هایی است که در طول زمان بر اثر وارد شده و در واقع، اثر آن‌ها را کسب کرده است؛ به طور مثال، مداخلات و یا تغییراتی که در طول زمان بر اثر وارد شده است. هویت اعتباری اثر قابل تغییر است.

در حقیقت هویت یک اثر از موجودیتی سه‌بُعدی است که در آن هر سه رکن دارای موقعیت بوده و در نتیجه محصول تابع (هویت شیء) نیز از یک موقعیت معین برخوردار خواهد بود. به منظور تشریح هرچه بهتر مطلب ابتدا به موارد حدی (تک‌بُعدی و دو‌بُعدی) پرداخته و سپس به مفهوم کلی (سه‌بُعدی) پرداخته شد.

شکل ۳: موارد حدی ابعاد هویت (نگارندگان، ۱۴۰۳).
 Fig. 3: Limit cases of the dimensions of identity (Authors, 2024).

الف) موارد حدی تک بُعدی

اولین مورد حدی که می‌توان در مورد هویت آثار فرهنگی-تاریخی در نظر گرفت، حدی است که فقط در یک بُعد تشکیل می‌شود؛ این حد در مورد آثاری است که یک بُعد از هویت را دارند. این حد سه حالت دارد:

- ۱) $F(x>0;y=0;z=0)$ در این حالت شیء دارای هویت تک بُعدی و آن هم از بُعد «ذاتی» است. این بُعد اولین بُعد شکل‌گیری هویت اثر است. در این حالت، یعنی اثر دارای بُعد ذاتی مانند جنسیت و تکنیک سخت اثر که به زمان خلق اثر مربوطه می‌شود.
- ۲) $F(x=0;y>0;z=0)$ در این حالت شیء دارای هویت تک بُعدی و آن هم از بُعد «اعتباری اولیه» است. این حالت اثر دارای ویژگی‌هایی مانند کاربری اولیه اثر است که بُعد اعتباری اولیه کسب کرده است؛ یعنی اثر بُعد از خلق خود در ارتباط با محیط اولیه خود کسب می‌کند.
- ۳) $F(x=0;y=0;z>0)$ در این حالت شیء دارای هویت تک بُعدی و آن هم از بُعد «اعتباری ثانویه» است، یعنی اثر دارای ویژگی‌هایی مانند معیارهای ثبت جهانی اثر در فهرست میراث بشری است که مربوطه به بُعد اعتباری ثانویه آن است؛ مانند مواردی که حوزه فرهنگی و تمدنی اثر را تعیین می‌کند.

ب) موارد حدی دو بُعدی

در بیشتر مواقع، یک اثر دارای حداقل دو بُعد برای شکل‌گیری هویت است. موارد دو بُعدی نیز سه حالت دارد:

- ۱) $F(x>0;y>0;z=0)$ در این حالت شیء دارای هویت دو بُعدی که شامل ابعاد «ذاتی» و «اعتباری اولیه» است.
- ۲) $F(x>0;y=0;z>0)$ در این حالت شیء دارای هویت دو بُعدی که شامل ابعاد «ذاتی» و «اعتباری ثانویه» است. در این حالت هویت اعتباری اولیه اثر در سایه هویت اعتباری ثانویه اثر که مربوطه به حوزه تمدنی است، کم‌رنگ شده و یا به دلایلی از جمله اقدامات حفاظتی و مرمتی نادرست هویت اعتباری خود را از دست داده است.

۳) $F(x=0; y>0; z>0)$ در این حالت شیء دارای هویت دو بُعدی که شامل ابعاد «اعتباری اولیه» و «اعتباری ثانویه» است. در این حالت هویت ذاتی اثر که شامل مواد و تکنیک سازنده اثر است به دلایلی از جمله جابه‌جایی اثر، مرمت نادرست از بین رفته است، ولی ویژگی‌های اکتسابی آن به دلیل اهمیت فرهنگی آن ماندگار شده است و اثر به همان دلیل باقی مانده است.

ج) حالت کامل (سه بُعدی)

$F(x>0; y>0; z>0)$ در این حالت شیء دارای هویت کامل، یعنی سه بُعدی که مشتمل بر کلیه ابعاد، «ذاتی»، «اعتباری اولیه» و «اعتباری ثانویه» است. در این حالت اثر علاوه بر حفظ ویژگی‌های ذاتی خود ویژگی‌های اعتباری خود را نیز حفظ کرده است؛ البته این بدان منظور نیست که اثر هر سه بُعد خود را به یک میزان داشته باشد؛ بلکه به این معنی است که باتوجه به نمودار و این‌که کدام نقطه از نمودار را قرار گرفته است یک یا دو بُعد پررنگ‌تر از دو بُعد دیگر باشد. به این صورت که یک بُعد کم‌رنگ‌تر است.

بنابر آن‌چه که گفته شد هویت یک اثر فرهنگی-تاریخی در یکی از هفت حالت ذکر شده شکل می‌گیرد (جدول ۳). اهمیت این حالت‌های حدی به دو شکل است؛ اول این‌که، فهم ابعاد هویتی آثار را آسان می‌کند و از مغفول ماندن برخی ابعاد هویتی جلوگیری می‌کند و از طرفی به ما در شناخت این‌که که کدام بخش از هویت اثر آسیب دیده و یا به دلایلی کم‌رنگ شده راهنمایی می‌کند؛ در نتیجه در پیش مطالعات حفاظت و مرمت آثار فرهنگی-تاریخی کمک می‌کند و هم باعث می‌شود آسیب‌شناسی آن‌ها دقیق‌تر انجام می‌شود؛ در نتیجه اقدامات هویتی به صورتی انجام می‌شود که از بحران هویتی اثر جلوگیری شود.

جدول ۳: انواع ابعاد و حدهای هویتی در یک اثر فرهنگی-تاریخی (نگارندگان، ۱۴۰۳).

Tab. 3: Types of identity dimensions and limits in a cultural-historical work (Authors, 2024).

ابعاد	نوع حد	موارد حدی	ردیف
بُعد ذاتی	$F(x>0; y=0; z=0)$	تک بُعدی	۱
بُعد اعتباری اولیه	$F(x=0; y>0; z=0)$		
بُعد اعتباری ثانویه	$F(x=0; y=0; z>0)$		
بُعد ذاتی + بُعد اعتباری اولیه	$F(x>0; y>0; z=0)$	دو بُعدی	۲
بُعد ذاتی + بُعد اعتباری ثانویه	$F(x>0; y=0; z>0)$		
بُعد اعتباری اولیه + بُعد اعتباری ثانویه	$F(x=0; y>0; z>0)$		
بُعد ذاتی + بُعد اعتباری اولیه + بُعد اعتباری ثانویه	$F(x>0; y>0; z>0)$	سه بُعدی	۳

تحلیل تعامل ابعاد هویتی در آثار فرهنگی-تاریخی

چنان‌چه در بخش مطالعات علوم اجتماعی گفته شد، هویت و هویت‌یابی موضوعی تعاملی است که بخش‌های مختلف هویتی در تعامل با هم هویت یک اثر را تشکیل می‌دهد. در آثار فرهنگی-تاریخی موارد حدی گفته شده در تعامل با هم هویت اثر را تشکیل می‌دهند.

تعامل در هویت در آثار در موارد تک بُعدی به در بین ویژگی‌های همان بُعد شکل می‌گیرد و در آثار با هویت دو بُعدی و سه بُعدی تعامل بین ویژگی‌های هر بُعد با ابعاد دیگر شکل می‌گیرد. در موارد دو بُعدی و سه بُعدی با فضایی بینابین میان ابعاد مختلف آن شکل می‌گیرد. در این فضا،

ابعاد هویتی اثر در تعامل با هم فضای مشترکی را ایجاد می‌کنند. این فضا در واقع فضای بینابین است که در بین ابعاد مختلف اثر تشکیل شده است که در هر اثر باتوجه به موقعیت منحصر به فرد خود متفاوت باشد. ابعاد هویتی اثر در محل تلاقی در تعامل با یکدیگرند و این امر باعث می‌شود هر اثری باتوجه به این‌که به کدام یک از محل‌های تلاقی نزدیک‌تر است، هویت آن بُعد و یا ابعاد را بروز دهد.

باتوجه به رویکرد این پژوهش که کنش متقابل است، هویت امر ثابتی نیست؛ بلکه در روندی در بستر زمان و مکان دچار دگرگونی‌ها و تغییراتی می‌شود، و در واقع هویت اثر در ارتباط با محیط و مجموعه‌ای که در آن قرار دارد و یا موقعیت جهانی آن در تعامل و کنش است؛ یعنی در زمان خلق اثر ویژگی خود بودگی (خود منحصر به فرد هر اثر) اثر شکل می‌گیرد و در مراحل بُعد اثر براساس اصل تفاوت و تشابه در گروه‌های مختلف قرار می‌گیرد و هویت اثر براساس آن شکل می‌گیرد. به بیان دیگر، تعامل بین ابعاد هویتی باعث تشکیل فضایی می‌شود که به آن «فضای بینابین» گفته می‌شود. به گفته «شایگان» این عرصه‌های بینابین^{۲۲} زمینه را برای تدوین راهبردهای ویژگی‌های ذاتی و اعتباری را فراهم می‌کنند (شایگان، ۱۳۸۰: ۱۲۰). این راهبردها در ضمن تعریف مفهوم اثر، نشانه‌های هویت اثر را ایجاد می‌کند.

سرنوشت هویتی اثر در میان این شکاف‌ها و در عرصه‌های بین جهان‌ها رقم می‌خورد. در این فضاها بینابین، در عین حال گذر از لایه‌های هویت‌های ثابت نیز هست، امری که زمینه را برای اختلاط فرهنگی مهیا می‌کند (شایگان، ۱۳۸۰: ۱۲۰). این بدان معناست که لازم است میان ابعاد مختلف هویت رابطه‌ای بر مبنای گفتگو برقرار شود که به اعتقاد «تیلور»^{۲۳} این رابطه همان رابطه زبان در معنای عام و گسترده آن است و به اعتقاد «گادامر»^{۲۴} آمیزش افق‌ها است. اما هویت و بازشناخته شدن آن، خود به خود مستلزم یک رابطه مبتنی بر گفتگو است. این گفتگو فقط در بین ابعاد هویتی یک اثر نیست؛ بلکه در ارتباط به ابعاد هویتی اثر دیگری نیز تکمیل می‌شود. گفتگو مستلزم زبان‌های مختلف ارتباطی است، همان‌طور که «جورج مید»^{۲۵} می‌گوید دیگران «معنابخشده»^{۲۶} هستند؛ بنابراین تکوین هویت اثر تک جنبه نیست؛ بلکه یک امر تکوینی است و براساس گفتگوی جنبه‌های مختلف اثر است. به این معنا که همه جنبه‌های اثر در یک ارتباطی متقابل قرار دارند که هیچ‌یک از این جنبه‌ها به تنهایی نمی‌تواند هویت اثر را تشکیل دهد. حتی آثار دیگر نیز به عنوان بخشی از هویت اثر معنادهنده به آن است. معنابخشده به این معنی است که یک اثر برای اثر دیگری معنابخشده است که در مدار خود انجام می‌دهد و باعث می‌شود ما در شناسایی خود آن‌ها را در یک مجموعه و یا در مجموعه‌های جدا از هم قرار دهیم. این موضوع در سیر تکاملی آثار تاریخی که از دوره پیش از اسلام عبور و به عصر معاصر می‌رسد، نیز می‌توان دید. به این دلیل است که آثار در سیر تکاملی هویتی خود از اثر معنابخشده دیگر دوران اسلامی و دوره معاصر دریافت‌هایی دارد؛ اما وجوه تمایز خود را حفظ می‌کند و در نهایت به هویت متمایز تأثیرپذیر و تأثیرگذار خود ادامه می‌دهد.

نتیجه‌گیری

این پژوهش در پاسخ به این پرسش که، هویت آثار فرهنگی-تاریخی در اسناد یونسکو و ایکوموس چگونه تبیین شده است؟ این‌گونه نتیجه‌گیری می‌کند که در این اسناد هویت هر اثری از بخش‌ها و ابعاد مختلفی شکل گرفته است که شامل: هویت در ابتدای خلق اثر، هویت اثر پس از اتمام خلق اثر تا به امروز و هویت اثر در زمان معاصر است؛ در واقع، هویت اثر در زمان خلق اثر هویت فردی آن است که در ارتباط با خالق، محیط آن شکل می‌گیرد که هویت ذاتی آن است؛ بنابراین حتی هویت ذاتی اثر هم در ارتباط با محیط اثر شکل می‌گیرد. در ادامه، زندگی اثر در تعامل با محیط اطراف

خود تکامل می‌یابد و ویژگی‌هایی به آن افزوده می‌شود، مانند مجموعه سبکی و تاریخی که هویت ثانویه اولیه اثر است. بُعد اعتباری ثانویه اثر گستره جهانی آن است که باعث تمایز آن از سایر آثار است که در جهان وجود دارند. وقتی در مورد اثر بحث ایرانی بودن آن و یا غیرایرانی بودن آن به میان می‌آید، منظور همان بُعد اعتباری ثانویه آن است.

در پاسخ به پرسش دوم: «بُعد ذاتی و اعتباری هویت آثار در این اسناد چگونه تبیین شده است؟» باید گفت براساس تحلیل‌های صورت‌گرفته الگویی ارائه شد که براساس آن گونه‌های هویتی مختلف آثار قابل شناسایی است. این الگو بیان‌کننده این است که هر اثری دارای کدام ابعاد هویتی است و یا کدام بُعد هویتی آن بارزتر است. رابطه موجود بین ابعاد مختلف هویتی اثر به صورت دیالکتیک است و نمی‌توان آن‌ها را جدا از هم در نظر گرفت. جدا فرض کردن لایه‌ها اولین مرحله از تخریب اثر است؛ در واقع، هویت اثر در فضای میان ابعاد ذاتی و اعتباری اولیه و ثانویه در جایی بینابین ابعاد هویتی اثر شکل می‌گیرد. فضای بینابین براساس دیالکتیک ابعاد مختلف هویت به وجود می‌آید.

اهمیت شناسایی هویت در بحث حفاظت آثار فرهنگی-تاریخی در این است که علاوه بر این که شناخت کامل اثر را به دست می‌دهد؛ بلکه آسیب‌های وارده به هویت اثر را نیز نشان می‌دهد؛ یعنی به ما می‌گوید کدام بُعد هویتی اثر آسیب‌دیده است و در نتیجه اقدامات هویتی براساس حفاظت و مرمت آن بخش برنامه‌ریزی خواهد شد؛ به این ترتیب می‌توان از بحران‌های هویتی در آثار جلوگیری کرد؛ به طور مثال، بُعد ذاتی اثری بروز بیشتری نسبت به سایر ابعاد دارد، یعنی زمان خلق اثر و تأثیرات خالق آن، نمایان‌تر است؛ بنابراین اگر مواجهه ما با آن اثر براساس ویژگی‌هایی دوره ما باشد آسیب بیشتری به اثر وارد می‌شود و هویت آن خدشه‌دار می‌شود. گاه در برخی از آثار ویژگی‌های منحصر به فرد آن، یعنی هویت ذاتی آن روز دارد و گاه هویت‌هایی که در طول زمان کسب کرده؛ یعنی هویت اعتباری آن بروز بیشتری دارد.

تعیین الگوی گونه‌های هویتی صرفاً به معنای توجه به این نکته است که بدانیم هر اثر فرهنگی-تاریخی می‌تواند ابعاد گوناگونی داشته باشد، شناخت ما را از آن اثر سازماندهی می‌کند و باعث شناخت تفاوت‌ها و تشابه‌ها در آن‌ها می‌شود و شیوه مواجهه ما را برای شناخت اثر، سازماندهی آثار، تعیین اقدامات حفاظتی و مرمتی مورد نیاز اثر را ساختارمند می‌کند.

سپاسگزاری

از مهندس همایون به خاطر راهنمایی‌های ارزشمند در زمینه آمار و ریاضی که نقش به‌سزایی در پیشبرد این پژوهش ایفا کرد، صمیمانه سپاسگزاریم؛ هم‌چنین از داوران ناشناس محترم مقاله که با نظرات دقیق و سازنده خود به غنای این اثر افزودند، قدردانی می‌نماییم.

مشارکت درصدی نویسندگان

این مقاله مستخرج از رساله نویسنده اول و به راهنمایی نویسنده دوم در مقام استاد راهنما بوده است؛ بر همین اساس گردآوری مطالب توسط نویسنده اول و نگارش آن تحت نظر نویسنده دوم بوده است.

تعارض منافع

نویسندگان ضمن رعایت اخلاق نشر در ارجاع دهی، نبود تضاد منافع را اعلام می‌دارند.

پی‌نوشت

1. Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc
2. John Ruskin
3. Luca Beltrami
4. Camillo Sitte
5. Camillo Boito
6. Burke and Stryker
7. Tajfel
8. Turner
9. Hogg
10. Aukas
11. Rychr
12. Sheldon Stryker
13. Mc call and Simmons
14. Peter Burke
15. Henry Tajfel
16. Richard Jenkins
17. Peter M Hall
18. Van Dijek
19. Robert G Dunn
20. Judit Butler
21. Identity
22. Between Spaces
23. Tylor
24. Hans-Georg Gadamer
25. George Herbert Mead
26. Significant Others

کتابنامه

- چراغچی، سوسن، (۱۳۷۹). «منشورهای بین‌المللی در حفاظت از میراث فرهنگی». اثر، ۳۱ و ۳۲: ۱۱۴-۱۲۹.
- چراغچی، سوسن، (۱۳۸۱). «اعلامیه جهانی یونسکو در مورد تنوع فرهنگی». اثر، ۲۴ (۳۵): ۱۳۲-۱۳۵.
- چراغچی، سوسن، (۱۳۸۴). «کنواسیون حمایت و ترویج تنوع بیانهای فرهنگی». اثر، ۳۸ و ۳۹: ۳۵۶-۳۷۰.
- حناچی، پیروز؛ و عشرتی، پرستو، (۲۰۱۲). «واکاوی اصلی‌ترین چالش‌های مفهوم منظر فرهنگی با تکیه بر بازشناخت و تحلیل کارنامه هجده ساله این مفهوم در مرکز میراث جهانی یونسکو». نامه معماری و شهرسازی، ۱۴۷-۱۶۳. <https://doi.org/10.30480/AUP.2022.4095.1890>
- خنیفر، حسین؛ و مسلمی، ناهید، (۱۳۹۸). اصول و مبانی روش‌های پژوهش کیفی: رویکردی نو و کاربردی. (جلد ۲)، تهران: نگاه دانش.
- رضاپورمقدم، امیر، (۱۳۸۳). «قوانین و عهدنامه‌های بین‌المللی». دانش مرمت و میراث فرهنگی بهار، ۳۰-۳۳.
- شایگان، داریوش، (۱۳۸۰). افسون‌زدگی جدید: هویت چهل تکه و تفکر سیار. ترجمه فاطمه ولیانی، تهران: فرزانه روز.
- صادق‌احمدی، مهدی؛ ابویی، رضا؛ و ندیمی، هادی، (۱۳۹۶). «هفت مفهوم موثر در اسناد بین‌المللی حفاظت پس از منشور و نیز بر حفاظت از میراث روستایی». مرمت و معماری ایران (مرمت آثار و بافت‌های تاریخی فرهنگی)، ۷(۱۳): ۴۹-۶۱. [DOR: 20.1001.1.23453850.1396](https://doi.org/10.23453850.1396). 7.13.4.8
- صمدی‌رندی، یونس، (۱۳۸۱). «نگاهی به پروتکل ۱۹۹۹ (پروتکل دوم کنوانسیون ۱۹۵۴ لاهه

راجع به حفاظت از میراث فرهنگی در قبال صدمات ناشی از مخاصمات مسلحانه لاهه، ۲۶ مارس ۱۹۹۹). اثر ۳۳ و ۳۴: ۴۲۴-۴۴۰.

- کلانتری، مائده، (۱۳۹۹). «تشابه و تمایز در حفاظت از آثار تاریخی شناخت آثار تاریخی از طریق شناخت شباهت‌ها و تفاوت‌ها». رساله دکتری، دانشگاه هنر اصفهان (منتشر نشده).

- وطن‌دوست، رسول، (۱۳۹۵). جستارهای تاریخی فلسفی در حفاظت از میراث فرهنگی. تهران: پژوهشگاه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری.

- ویناس، سالوادور، (۱۳۹۶). مبانی نظری حفاظت و مرمت در دوران معاصر. ترجمه کوروس سامانیان، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).

- یوکیلهتو، یوکا، (۱۳۹۴). تاریخ حفاظت معماری. ترجمه خشایار بهاری، محمدحسین طالبیان، تهران: انتشارات روزبه.

- یوکیلهتو، یوکا، (۱۳۷۷). «استانداردها، اصول و منشورهای بین‌المللی حفاظت». ترجمه سوسن چراغچی، اثر، ۲۹ و ۳۰: ۱۲۱-۱۳۵.

- Burra, (1976). *The Burra Charter*. Australia ICOMOS.
- Cheraghchi, S., (2000). "International charters for the protection of cultural heritage". *Athar*, 31-32: 114-129. (In Persian).
- Cheraghchi, S., (2002). "UNESCO universal declaration on cultural diversity". *Athar*, 24(35): 132-135. (In Persian).
- Cheraghchi, S., (2005). "Convention on the protection and promotion of the diversity of cultural expressions". *Athar*, 38-39: 356-37. (In Persian).
- Clavir, M., (2002). *Preserving What is Valued. Museum, Conservation, and First ations*. Vancouver: UBC Press, <https://doi.org/10.13130/2035-7680/1034>
- Culture without borders, (2020). "Culture without borders: Cultural heritage management for local and regional development". CG/CUR, 15-31. Septembre.
- European Convention, (1975). *European Charter of the Architectural Heritage*. Adopted by the Council of Europe. October 1975.
- Hall, S. & Du Gay, P. (Eds.), (1996). *Questions of cultural identity*. SAGE Publications. Permalink: <http://digital.casalini.it>
- Hanachi, P. & Eshrati, P., (2012). "Investigating the main challenges of the cultural landscape concept by focusing on analysis of eighteen-year experience of this concept in UNESCO World Heritage Center". *Architecture and Urban Planning*, 4(7): 147-163. <https://sid.ir/paper/215889/en> (In Persian).
- Icomos, (1975). "Resolutions of the International Symposium on the Conservation of Smaller Historic Towns, at the 4th ICOMOS". General Assembly, Rothenburg ob der Tauber, 29-30 th May 1975.
- Icomos, (1987). "Charter for the conservation of Histori Towns and Urban Areas (Washington Charter 1987)". Adopted by ICOMOS General Assembly in Washington, DC, October 1987.
- Icomos, (1990). "Charter for the Protection and Manegment of Archeological Heritage (1990), Prepared by the International Committee for the Management of

Archaeological Heritage”. (ICAHM) an approved by the 9th General Assembly in Lausanne in 1990. Icomos.

- Icomos, (1992). “A Preservation Charter for the Historic Towns and Areas of the US/Committee on Historic Towns ,U.S”. Icomos, Fredericksburg, Virginia, USA 14 March 1992.

- Jenkins, R., (2014). *Social identity*. Routledge. translated Akbar Ahmadi, Shirazeh, pardis danesh (in Persian). <https://doi.org/10.4324/9781315887104>

- Jokilehto, J., (2015). *A history of architectural conservation*. Translated by: K. Bahari & M. H. Talebian, Tehran: Roozbeh. (In Persian).

- Jokilehto, J. & Cheraghchi, S., (1998). “International standards, principles, and charters of conservation”. Translated by: S. Cheraghchi, *Athar*, (29-30): 121–135. (In Persian).

- Kalanteri, M., (2019). “Similarity and distinction in conservation of historic works: Recognition and conservation of historic works through similarities and differences”. Ph.D. Tesis, Isfahan University of Art, Isfahan, Iran. (In Persian).

- Khanifar, H. & Moslemi, N., (2019). *Principles and foundations of qualitative research methods: A new and practical approach*. (Vol. 2). Tehran: Negah Danesh. (In Persian).

- Nara, (1994). *The Nara Document on Authenticity*. Nara (Japan), 1994

- Philippot, P., (1976). “Historic preservation: Philosophy, criteria, guidelines. In Preservation and conservation: principles and practices. Proceedings of the north american international regional conference”. Williamsburg, september 10-16 1972 (pp. 367-382).

- Rezapour Moghaddam, A., (2004). “International laws and covenants”. *Knowledge of Restoration and Cultural Heritage*, (1): 30–33. (In Persian).

- Sadegh-Ahmadi, M., Aboei, R. & Nadimi, H., (2017). “Seven effective concepts in international conservation documents after Venice Charter on conservation of rural heritage”. *Iranian Journal of Restoration and Architecture*, 7(13): 49–61. <https://sid.ir/paper/205123/fa> (In Persian).

- Samadi Rendi, Y., (2002). “Review of the 1999 protocol (Second Protocol to the 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Heritage Against Damage Caused by Armed Conflict, The Hague, March 26, 1999)”. *Athar*, 33-34: 424–440. (In Persian).

- Sarukhani, B., (1998). *Encyclopaedia of Social Sciences*. Kayhan Publishing Organization

- Sarukhani, B. & Mirzaei Malekian, M., (2016). “The relationship between the way of spending leisure time and identity National Youth of Tehran”. *Iranian Sociological Studies Quarterly*, 2: 28-1.

- Shaygan, D., (2002). “New Enchantment, Forty-Piece Identity and Wandering Thought”. Translated by: Fatemeh Valiani. Tehran: Farzan Rooz. (In Persian).

- Simmel, G., (1950). *The sociology of georg simmel*. (Vol. 92892). Simon and Schuster. <https://doi.org/10.4236/aasoci.2013.37034>
- Strauss, A. L. & Corbin, J., (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for developing Grounded Theory* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Stryker, S. & Burke, P. J., (2000). “The past, present, and future of an identity theory”. *Socialpsychologyquarterly*, 284-297. <https://psycnet.apa.org/doi/10.2307/2695840>
- Tamarapa, A., (1996). “Museum Kaitiaki, Maori Persepectives on theresentation and management of Maori treasures and relationships with museum. In curatorship. Indigenous Perspectives in Post-Colonial Societies”. *Proceedings*: 160-169, ttawa: Canadian Museum of Civilization.
- Unesco (1970). *Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property*. Paris, France, 14 November.
- Unesco, (1956). “Recommendation on International Principles Applicable to Archaeological Excavation”. November to 5 December 1956, New Delhi, unesco.
- Unesco, (1962). “Recommendation Concerning the Safeguarding of the Beauty and Character of Landscapes and Sites”. 9 November to 12 December 1963 , Paris, unesco.
- Unesco, (1964). “Recommendation on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Export, Import and Transfer of Ownership of Cultural Property”. 20 October to 20 November 1964, Paris, unesco.
- Unesco, (1968). “Recommendation concerning the Preservation of Cultural Property Endangered by Public or Private Works”. 15 October to 20 November 1968 , Paris, unesco.
- Unesco, (1970). “Recommendation on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Export”. Import and Transfer of Ownership of Cultural Property.
- Unesco, (1972). “Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage”. 16 November 1972, paris.
- Unesco, (1976). “Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas”, 26 October to 30 November 1976 , Nairobi, unesco.
- Unesco, (1995). “Our creative diversity: Report of the World Commission on Culture and Developmen.417–447.
- Unesco, (2003). “Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Paris”, 17 October 2003, unesco.
- Unesco, (2005). “Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, The General Conference of the United Nations Educational,Scientific and Cultural Organization”. Meeting in Paris from 3 to 21 October 2005, unesco.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), (1995). “Our creative diversity: Report of the World Commission on Culture and Development”.417–447.

- Vatandoost, R., (2016). "Historical and philosophical issues in the conservation of cultural heritage". Tehran: Research Institute for Cultural Heritage, Handicrafts, and Tourism. (In Persian).

- Viñas, S. M., (2017). *Contemporary theory of conservation*. Translated by: K. Samanian, Tehran: Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books SAMT. (In Persian).